

**TASAV BEYİN FIRTINASI TOPLANTILARI
REKABET POLİTİKALARI ÇALIŞMA GRUBU**

**TÜRKİYE'DE REKABET MEVZUATI VE POLİTİKALARINA
İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME**

Rapor No. 10 // 22 Ağustos 2014

Raportör:
Hilmi BOLATOĞLU

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	i
1. GİRİŞ	1
2. REKABET KANUNUNA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLER.....	2
2.1. Maddi Hukuk Hükümleri	2
2.1.1. Yasak Anlaşmalar ve Muafiyet Sistemi	3
2.1.2. Uyumlu Eylem Karinesi.....	5
2.1.3. Hakim Duruma İlişkin Düzenleme.....	5
2.1.4. Yoğunlaşma (Birleşme-Devralma) İşlemlerinin Kontrolüne İlişkin Düzenleme	7
2.2. Usul Hukuku Hükümleri.....	7
2.2.1. Yoğunlaşma İşlemleri	7
2.2.2. Uzlaşma	9
2.2.3. Yerinde İnceleme Yetkisi.....	9
2.3. Kurumsal Yapıya İlişkin Hükümler	10
2.3.1. Rekabet Kurulu Üyelerinin Bağımsızlığı	10
2.3.2. Rekabet Kurumu Hizmet Birimleri.....	11
3. REKABET POLİTİKASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER.....	11
KAYNAKÇA	13

SUNUŞ

Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV), Türkiye'nin içinde bulunduğu sorunların tespiti ve bunlara yönelik alternatif çözümler oluşturulması amacıyla "Beyin Fırtınası" toplantılarına başlamış bulunmaktadır. Bu kapsamda, TASAV tarafından daha önce yapılan çalıştaylarda ortaya konulan öncelikler de dikkate alınmak suretiyle tüm siyasî, sosyal, ekonomik ve stratejik alan ve konular değerlendirmeye tâbi tutulmaktadır.

Küresel ve bölgesel gelişmelerin Türkiye jeopolitiğini yakından ilgilendirdiği bir süreçte, iç ve dış sorunların doğru teşhis edilmesi kuşkusuz doğru stratejilerin ve politikaların uygulamaya konulabilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Siyasî, ekonomik ve sosyal alanlarda gittikçe büyüme, genişleme, yayılma ve bir kısmı da kangren olma istidâdı gösteren kimi sorunlar, aynı bakış açısıyla ve geniş bir vizyonla ele alınmayı beklemekte, bütüncül ve kuşatıcı bir anlayışla değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Siyasî alanda yürütülecek kuşatıcı reform hamlelerinin yanında, ekonomik ve sosyal alanlarda da önemli reformların yapılması, Türkiye'nin hedeflediği sıçramayı yapabilmesi için elzemdir. Bu düşüncelerden hareketle TASAV tarafından gerçekleştirilecek akademisyen ve uzmanların katılacağı bir dizi beyin fırtınası toplantısı ile Türkiye'nin "iyi yönetilen" bir ülke olabilmesine bilimsel katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Çalışmalar; yeni gelişmeleri, konunun evrensel boyutlarını, Türkiye'deki durumu, sorunları, eksiklik ve aksaklıkları değerlendiren; alternatif çözümlerin geliştirilmesini ve yeni politika önerilerini ihtiva eden; tüm meseleleri stratejik bakış açısı ile inceleyen ve diğer konularla bütünleşik olarak ele alan bir çerçevede yürütülecektir.

Hilmi Bolatoğlu'nun hazırladığı bu raporda; Türk rekabet hukukunun temellerini oluşturan kurallar incelenmekte, rekabet hukukuna ilişkin görüş ve öneriler, "maddi hukuk", "usul hukuku" ve "kurumsal yapı" başlıkları altında irdelenmektedir. Çalışmanın 3. Bölümünde yapılan değerlendirme ile Türkiye'de yürürlükte olan rekabet politikaları ve bu yöndeki düzenlemelerin temel sorunları ortaya konmakta ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmaktadır.

Bu vesile ile çalıştaya katılan bilim insanlarına, araştırmacılara ve uzmanlara teşekkür eder, çalışmaların neticesinde ortaya çıkaracağımız objektif veri ve politika önerilerinin ilgililere ve karar alıcılara yararlı olmasını temenni ederim.

Saygılarımla,

İsmail Faruk AKSU
TASAV BAŞKANI

TÜRKİYE'DE REKABET MEVZUATI VE POLİTİKALARINA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Hilmi BOLATOĞLU

1. GİRİŞ

Ekonomi biliminin tarihsel gelişimi, piyasa ekonomisinin çeşitli aksaklıklar gösterdiğini, özellikle de bu ekonomik modelin özünü oluşturan serbest rekabetin daima bozulma eğiliminde olduğunu gözler önüne sermiştir. Liberal felsefe anlayışı doğrultusunda tamamen özgür bırakılan piyasa aktörlerinin rekabet olgusunu hukuk dışı yöntemlerle hayata geçirmeye veyahut aralarındaki mücadeleyi azaltmaya/tamamen ortadan kaldırmaya eğilimli oldukları hususu yadsınamaz bir gerçektir. Piyasa ekonomisinde yaşanan bu tür aksaklıkların giderilmesi için bir takım hukuki düzenlemeler yapılması kaçınılmaz olmaktadır. Söz konusu piyasa aksaklıklarının giderilmesi amacıyla yapılan ve “Ekonomik Regülasyon” kavramını meydana getiren bileşenlerden olan “Anti-tröst Hukuku”, anti-kartel ve anti-tekel düzenlemelerini içerir. Özellikle piyasa ekonomisinin kalbi sayılabilecek serbest rekabet ortamının korunmasını hedefleyen bu tür düzenlemelerin “Rekabet Hukuku” başlığı altında incelenmesi mümkündür.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 167. maddesi devlete, piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme sorumluluğunu vermektedir. İşte bu Anayasal temele dayanarak, ekonomik etkinliğe dayalı rekabetçi piyasa düzeninin tesisi, korunması ve geliştirilmesi suretiyle başta tüketici refahı ve toplumsal refahın artmasına hizmet edecek olan 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (Rekabet Kanunu) 13 Aralık 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun çerçevesinde teşkilatlanmasını tamamlayan Rekabet Kurumu (RK), 5 Kasım 1997 tarihi itibarıyla teşkilatlanmasını tamamlayarak fiilen faaliyetlerine başlamıştır.

RK, 16 yılı aşan faaliyeti süresince Türkiye’de rekabet hukuku ve kültürünün oluşması ve yerleşmesi yolunda önemli adımlar atmıştır. Bu süreçte RK tarafından mevzuat uyumlaştırması yükümlülüğü çerçevesinde başta Roma Antlaşması¹ (RA) olmak üzere temel Avrupa Birliği (AB) rekabet hukuku normları ikincil düzenlemeler ve yol gösterici rehberler biçiminde hukukumuza adapte edilmiş, rekabet hukuku ve iktisadi alanlarında önemli bir kapasiteye sahip uzman personel gücü oluşturulmuştur. RK, kartelleşme ve tekelleşme davranışlarla mücadelenin yanı

¹ 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması 2011’de *Treaty on the Functioning of European Union* (TFEU) adını almış ve madde numaralandırma sistemi tekrardan değişmiştir.

sıra önemli şirket birleşme/devralmalarında ve birçok sektörde kamu tekelinin sona erdirilerek serbestleşmeye gidilmesi süreçlerinde de izin ve/veya görüş verme yetkisini kullanarak önemli katkılar sağlamıştır.

Bununla birlikte, RK'nın yapısı ve Rekabet Kanunu'nun birçok maddesi zamanla çağdaş uygulama örneklerini yeterince takip edemez hale gelmiştir. 2011 yılında gerek Rekabet Kurulu'nun, gerekse RK'nın yapısı ve işleyişi bakımından ciddi değişikliklerin yapılmıştır. Ne var ki, bu değişikliklerin kurumsal etkinliği arttırmadaki başarısı tartışılır hale geldiği gibi Rekabet Kanunu'nda yapılması beklenen önemli değişiklikleri içeren Kanun Tasarısı taslağı Kurumda ve ilgili kamuoyunda tartışılıp olgunlaştırılmadan Bakanlar Kuruluna ve ardından TBMM'ye sunulmuştur.

RK'nın faaliyete geçişinin 17. yıldönümünde gündeme gelen söz konusu yasa tasarısında, başta rekabet hukukunun en köklü uygulayıcısı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve mevzuat uyum yükümlülüğü bulunan AB olmak üzere çağdaş ülke uygulama örneklerinin göz önüne alınmadığı, rekabet hukukundaki güncel gelişmelerin gerektiği biçimde izlenmediği anlaşılmaktadır. Anılan tasarıda, 2008 tarihli taslak metnin genellikle korunduğu, esasa ve usule yönelik bazı yeni düzenlemelerle birlikte RK'nın idari yapısına ilişkin çeşitli hükümlerin eklendiği göze çarpmaktadır.

Bu çalışmada, Türk Rekabet Hukukunun çağdaş bir uygulama düzeyine ulaşması bakımından yapılması önerilen yasal düzenlemeler ile dikkate alınması gereken görüş ve öneriler kamuoyunun dikkatine sunulmaktadır.

2. REKABET KANUNUNA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

2.1. Maddi Hukuk Hükümleri

Türk Rekabet Hukukunun temellerini oluşturan kurallar Rekabet Kanunu'nun 4 ile 7. maddelerinde varlık bulmaktadır. Buna göre Rekabet Kanunu'nun;

- 4. maddesinde, pazarda faaliyet gösteren kişi ve/veya teşebbüsler (teşebbüsler) arasındaki rekabeti kısıtlayan ya da tamamen ortadan kaldıran her türlü anlaşma/uyumlu eylemi,
- 6. maddesinde, pazarda tekel benzeri (hâkim durum) konuma sahip kişilerin/teşebbüslerin bu konumlarından sağladıkları gücü pazardaki rekabeti engellemek ya da bozmak üzere kötüye kullanmaları,
- 7. maddesinde, pazardaki kişilerin/teşebbüslerin tekel benzeri bir oluşum yaratmak üzere hisse ve/veya malvarlığı devretmeleri veyahut birleşmeleri,

yasaklanmaktadır. 4. madde TFEU 101. maddenin, 6. madde ise TFEU 102. maddenin hukukumuzda adapte edilmiş halini yansıtmaktadır.

2.1.1. Yasak Anlaşmalar ve Muafiyet Sistemi

Kanunda, söz konusu yasaklayıcı hükümlere yalnızca 4. madde bakımından bir istisna getirilmiştir. 5. maddede yer alan bu düzenleme “muafiyet” olarak nitelendirilmektedir. Anılan hüküm uyarınca, ekonomik ve teknolojik olarak iyileşme sağlayan ve bu iyileşmeyi tüketiciye yansıtan ancak bu faydaların elde edilmesi için gerekli bulunduğu halde makul bir dereceyi aşmayan rekabet kısıtları 4. maddedeki yasak ve bu yasağa bağlı cezai yaptırımların kapsamı dışına çıkarılmıştır. Kanundaki tam ifade şöyledir:

Kurul, aşağıda belirtilen şartların tamamının varlığı halinde teşebbüsler arası anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birlikleri kararlarının 4 üncü madde hükümlerinin uygulanmasından muaf tutulmasına karar verebilir:

- a) Malların üretim veya dağıtım ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması,*
- b) Tüketicinin bundan yarar sağlaması,*
- c) İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması,*
- d) Rekabetin (a) ve (b) bentlerindeki amaçların elde edilmesi için zorunlu olanlardan fazla sınırlanmaması.*

Lafzen dahi anlaşılması son derece güç olan bu düzenleme, son derece soyut kavramların anlamlandırılmasını içeren hermenötik bir yaklaşım gerektirmektedir.

Gerek mehzaz AB Hukukunda², gerekse Türk Hukukunda uygulaması oldukça sıkıntılı sonuçlara yol açan “muafiyet kararı” kavramı, AB Rekabet Hukukunda köklü bir reformun yapıldığı 2003 tarihinde 1/2003 sayılı Konsey Tüzüğü³ ile ortadan kaldırılmış ve “self assessment” olarak nitelendirilen bir sisteme geçilmiştir. Bu sistemde teşebbüsler öncelikle ilgili anlaşmalarının belirli sektörler için yayımlanan blok muafiyet tüzüklerinden yararlanıp yararlanmadığını, bunlardan yararlanamadığı durumda da muafiyet hükümlerinin uygulanmasına ilişkin duyuru ışığında TFEU 101. maddedeki muafiyet şartlarının sağlanıp sağlanmadığını kendi kendilerine değerlendireceklerdir. Ancak muafiyetin koruyucu etkisinden yararlanmak için ayrıca bir Komisyon kararına gerek bulunmamaktadır. Bu anlamda önceden (ex ante) bir uygunluk incelemesi yapılmayacağından bir tür “muafiyet bileti” niteliğindeki muafiyet kararı uygulaması sonlandırılmış olup, Komisyon tarafından re’sen veyahut şikâyet üzerine herhangi bir aykırılık tespit edildiği takdirde denetim ve yaptırım mekanizmaları sonradan (ex post) devreye girecektir.

² AB Komisyonu nezdinde “bildirim dağları” oluşmasına yol açan muafiyet kararı sisteminin uygulaması son derece sınırlı kalmış, bunun yerine “comfort letter” denilen ve Komisyonun soruşturma açmayacağı bilgisini içeren bildirimlerin gönderilmesi yoluyla sorun çözülmeye çalışılmıştır.

³ “Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty”, *Official Journal*, L 1, 04.01.2003.

Nitekim TFEU 101. madde metnine bakıldığında “Komisyonun muafiyet verebileceği” biçiminde değil “yasaklamanın uygulanmayacağını açıklanabileceği”⁴ biçiminde edilgen bir ifade bulunduğundan 1/2003 sayılı Konsey Tüzüğü’nde “TFEU 101. maddedeki şartları karşılayan anlaşmaların önceden hiçbir karara ihtiyaç olmadan geçerli olacağı”⁵ düzenlemesi yapılarak sorun çözülmüştür. 2005 yılında Rekabet Kanunu’nun 10. maddesinde yapılan değişiklikle teşebbüsler arası anlaşmalar için bildirim zorunluluğu kaldırılmış olduğu halde 5. maddede yer alan “Kurul... karar verebilir” ifadesi korunduğundan muafiyet rejiminin uygulaması münhasıran Rekabet Kurulunda kalmıştır.

Yeni Tasarı’da mehz AB hukukundaki bu değişiklik izlenmediği gibi, teşebbüslerce isteğe bağlı bildirim yapılmaması durumunda ortada muafiyet verilmesine dair bir Rekabet Kurulu kararı bulunmadığı için ilgili anlaşmalar muafiyet koşullarını taşısa dahi Rekabet Kanunu’nun 4. ve 56. maddeleri uyarınca hukuken geçersiz olmaları söz konusudur. Bu durumun özel hukuk bakımından oldukça ciddi sonuçlara yol açması olasılık dâhilindedir.

Bunun yanı sıra, Yeni Tasarı’da 4. Maddeye eklenen bir fıkra ile AB mevzuatında “*de minimis*” uygulamasının dayanağı olan Avrupa Komisyonu Duyurusu⁶ ile paralellik kurulmak istenmektedir. Ne var ki, söz konusu duyuruda kullanılan kriterlerden yalnızca pazar payı ve ciro ölçütleri taslağa alınmış ancak ilgili anlaşmaların fiyat tespiti, pazar paylaşımı gibi ağır (*hard core*) rekabet ihlalleri içermemesi gerektiği hususuna yer verilmemiştir. Kaldı ki, 25 Haziran 2014’te revize edilen Duyuru’da yalnızca ağır ihlaller değil “amacı” rekabeti kısıtlamak olan her türlü anlaşma kapsam dışı bırakılmıştır. Bu nedenle AB Mevzuatına uyumlu olmayan bir düzenleme söz konusudur.

Özetle belirtmek gerekirse, zorunlu bildirim dayalı muafiyet kararı sistemini terk eden mehz AB Hukuku hem bildirim zorunluluğunu hem de muafiyet kararı uygulamasını kaldırdığı halde hukukumuzda sadece bildirim zorunluluğunun kaldırılmasıyla yetinilerek nevi şahsına münhasır, üstelik hukuken sakıncalı bulunan bir sistem icat edilmiştir. Kanunun en önemli maddelerinden birinin uygulamasında Rekabet Kurulunu münhasır yetkili kılan bu muafiyet sistemi, özellikle mahkemelerin rekabet hukuku ve kültürünün gelişim sürecine katılmasının önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Rekabet Kanunu’nun 56 ila 59. maddelerine dayalı tazminat davalarının ülkemizde yaygınlaşmaya başlamasıyla ilgili anlaşmaların hukuki geçerliliği üzerindeki tartışmalar daha da önem kazanacağından bu sorunlu sistemin bir an önce değiştirilerek mehz AB hukukuna uyumlu hale getirilmesi

⁴ “The provisions of paragraph 1 may, however, be declared inapplicable..”

⁵ “...which satisfy the conditions of Article 81(3) of the Treaty shall not be prohibited, no prior decision to that effect being required.”

⁶ “Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 101(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union (De Minimis Notice)”, http://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/de_minimis_notice.pdf

gerekmektedir. Öte yandan, *de minimis* olarak adlandırılan ve AB bakımından üçüncü derecede bir düzenlemeye dayanan uygulamanın Rekabet Kanunu'na hatalı bir biçimde alınmaması önem taşımaktadır.⁷

2.1.2. Uyumlu Eylem Karinesi

Türk mevzuatının hazırlanması ve geliştirilmesinde AB üyeliğine adaylık sürecine bağlı olarak “mevzuatın uyumlaştırılması yükümlülüğü” söz konusu ise de, bu durum AB mevzuatının kelimesi kelimesine hukukumuza adapte edilmesini gerektirmemektedir. Bu anlayışın etkisi o kadar geniş olmuştur ki, 4. maddenin üçüncü fıkrasına mehzaz AB mevzuatında dahi bulunmayan bir “uyumlu eylem karinesi” monte edilmiştir. Yazında ciddi biçimde eleştirilen⁸ bu düzenleme, Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nın (ATAD) uyumlu eylem kavramının hukuki temellerini tartıştığı bir kararında geçen bazı ifadelerin değiştirilerek Rekabet Kanunu'na alınmasından kaynaklanmaktadır.

Dyestuffs⁹ kararı olarak bilinen söz konusu kararında ATAD uyumlu eylem olarak kabul edilebilecek faaliyetlere ilişkin yargısal bir ispat standardı getirmiştir. Ne var ki, bu standardın kanun maddesi haline getirilmesi herhalde son derece isabetsiz olmuştur. Bu güne kadar da RK tarafından hiç başvurulmayan bu karinenin Rekabet Kanunu'ndan çıkarılması gerekmektedir.

2.1.3. Hakim Duruma İlişkin Düzenleme

Rekabet Kanunu'nun 6. maddesi de, TFEU 102. maddesinde sayılan kötüye kullanma örnekleri bakımından bazı değişikliklerle adapte edilmiştir. Ne var ki, adapte edilen AB düzenlemesi de ABD mevzuatından ciddi bir biçimde ayrılmakta ve ayrıldığı noktalar öğretilde bazı açılardan eleştiri konusu yapılmaktadır.¹⁰ Örneğin, hâkim durumda bulunan bir firmanın maliyet altında satış yapması belirli şartlar altında her iki hukuk sistemince hukuka aykırı bulunurken, teorik rekabetçi seviyeye göre yüksek fiyat uygulaması AB uygulamasında hukuka aykırı, ABD uygulamasında ise

⁷ Aynı yönde bkz: Nur Seda Köktürk, “De Minimis Doktrini: AB’de Neler Oluyor?”, *Rekabet Kurumu*, <http://www.rekabet.gov.tr/default.aspx?nsw=ogWoObfqU8Y9RRG7ug3h7Q==H7deC+LxBi8=>

⁸ Örn. bkz: İzak Atiyas ve Gönenç Gürkaynak, “Uyumlu Eylem Karinesi Üzerine Hukuki ve Ekonomik Çözümler”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu-IV*, 2006, içinde s.80 vd.; Yasemin Şaylı, Avrupa Topluluğu ve Türk Rekabet Hukukunda Uyumlu Eylem, A.Ü. Yüksek Lisans Tezi, 2005, s.157.

⁹ Case 48-69, Imperial Chemical Industries Ltd. v Commission of the European Communities, 1972 ECR 619, para.66-67: “Although parallel behaviour may not by itself be identified with a concerted practice, it may however amount to strong evidence of such a practice if it leads to conditions of competition which do not correspond to the normal conditions of the market, having regard to the nature of the products, the size and number of the undertakings, and the volume of the said market... This is especially the case if the parallel conduct is such as to enable those concerned to attempt to stabilize prices at a level different from that to which competition would have led...”

¹⁰ Örn. bkz: Eleanor M. Fox, “Monopolization, Abuse of Dominance, and the Indeterminacy of Economics: The U.S./E.U. Divide”, 2006, *Utah Law Rev.* 725.; Gunnar Niels ve Adriaan Ten Kate, “Introduction: Antitrust in the U.S. and the EU-Converging or Diverging Paths?”, 49 *Antitrust Bull.* 1, 2004. Michal S. Gal, “Monopoly Pricing as an Antitrust Offense in the U.S. and the EC: Two Systems of Belief About Monopoly?” 49 *Antitrust Bull.* 343, 2004.

hukuka uygun bulunmaktadır.¹¹ Diğer yandan, AB hukukunda “birlikte hâkim durum” kavramı önemli bir yer edinmişken ABD hukukunda bu kavram kullanılmamaktadır.¹² Buna benzer farklı yaklaşımlar söz konusu olduğunda her iki hukuk sistemine ihtiyatla yaklaşılarak Türkiye gerçeklerine uygun bir yaklaşımın benimsenmesi yerinde olacaktır.

Rekabet Kurulu uygulamalarına bakıldığında hâkim duruma ilişkin kararlarda daha müdahaleci¹³ AB örneğinin takip edildiğini söylemek mümkündür. Ancak, TFEU 102. maddesinden farklı olarak, özellikle “adil fiyat” konusunda Rekabet Kanunu’nun 6. maddesinde bir düzenleme bulunmazken Rekabet Kurulunun Belko kararında aşırı fiyat uygulandığı gerekçesiyle Belko’ya ceza verilmesi söz konusu olmuştur. Kurulun bu kararda AB hukukunu kıyasen uyguladığı şu ifadelerden anlaşılmaktadır:

4054 sayılı Kanun’a kaynaklık teşkil eden Kurucu Roma Antlaşması’nın, anılan Kanun’un 6. maddesine karşılık gelen 82. maddesinde tekelci fiyatlama, kötüye kullanma örneklerinden birisi olarak gösterilmektedir. Tekelci fiyatlama uygulamaları, ilgili piyasadaki rekabet ortamına doğrudan zarar vermemekle birlikte, özellikle tüketici boyutunda sömürücü olma niteliğiyle rekabet hukuklarının kapsamına girmektedir... Tekelci fiyatlandırma 4054 sayılı Kanun’un 6. maddesinde kötüye kullanma örnekleri arasında sayılmamıştır. Bu noktada anti-tekeli hükmü bir bütün olarak ele alınmalıdır... Uygulamada Kanun’da öngörülenlerden başka bir takım kötüye kullanma hallerinin benimsenebileceğine göre, tekeli fiyatın da bunlardan biri olmaması için bir sebep bulunmamaktadır.

Karar metninde geçen “rekabet hukukları” ifadesi ile üstü örtülü biçimde AB hukukunun kastedildiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede vurgulamak gerekir ki, milli hukuku uygulamakla görevli olanlarca yabancı ülke uygulayıcılarının yorum ve yöntemlerinden yararlanılması ile yabancı ülke hukukunun milli hukuk gibi uygulanması tamamen farklı olgulardır. Aynı kararda, Kurulun yasal dayanağı belirsiz, tartışmalı bir fonksiyon üstlenmesi de dikkat çekicidir:

Öte yandan, rekabet hukuklarının hâkim durumdaki teşebbüslere yüklemiş olduğu bazı özel sorumluluklara rağmen, maliyetlerin kasıtlı ya da salt kötü - verimsiz işletim sonucu olması gerekenden yüksek tutulması ile nispeten yüksek sayılabilecek fiyat seviyelerinde bile doyurucu bir kar oranından söz edilemeyebilir... Ancak, bunun tekeli fiyatlama ile suiistimalinin, Rekabet Kanunları bağlamında yasal olmayan bir davranış olduğu açıktır... hâkim durumdaki bir teşebbüsün konumu itibarıyla taşıdığı özel sorumlulukların başında basiretli ve verimli bir yönetim yatmaktadır.

¹¹ Michal S. Gal, “Monopoly Pricing as an Antitrust Offense in the U.S. and the EC: Two Systems of Belief About Monopoly?” 49 *Antitrust Bull.* ss.343, 345, 2004.

¹² OECD Roundtable, Remedies and Sanctions in Abuse of Dominance Cases, DAF/COMP(2006)19, s.217. ve ayrıca OECD Roundtable, Abuse Of Dominance and Monopolisation, OCDE/GD(96)131, 1996, s.163.

¹³ Fox, 2006 Utah Law Rev. 725, 734.

Atlantik'in her iki yakasındaki farklı politik, ekonomik ve hukuki anlayışlar aynı durumlarda farklı ve hatta tamamen zıt kararlar alınabilmesine neden olmaktadır.¹⁴ Bu çerçevede, rekabet hukuku alanında farklı uygulama, yaklaşım ve görüşlerin dikkate alınması, "mevzuat uyumlaştırılması" kavramının AB mevzuatın doğrudan uygulanması olarak algılanmaması, Türkiye'nin sosyal, siyasal ve ekonomik durumuna uygun kural ve uygulamaların benimsenmesi son derece önemlidir.

2.1.4. Yoğunlaşma (Birleşme-Devralma) İşlemlerinin Kontrolüne İlişkin Düzenleme

Kanun'un 7. Maddesinde yer alan düzenleme, "hâkim durum testi" olarak bilinen, oldukça durağan ve formalist bir analiz modelini kabul etmektedir. Bu analiz modelinin hâkim durum seviyesine çıkmayan ancak pazardaki rekabet ortamını çok ciddi biçimde olumsuz etkileyebilecek türde yoğunlaşma işlemlerini kapsam dışında bıraktığı yönünde yaygın bir kabul söz konusudur. Nitekim gerek ABD Yatay Birleşme Rehberi'ne¹⁵ göre, 2004 yılında yenilenen AB Yoğunlaşma Tüzüğü'ne¹⁶ göre piyasada yoğunlaşma işlemleri sonucunda tekel konumuna/hâkim duruma bağlı olarak ortaya çıkan rekabet engelleri değil tekel konumu/hâkim durumu da içeren tüm ciddi rekabet engelleri incelemenin temelini oluşturacaktır. Yoğunlaşma işlemleri açısından daha sıkı bir denetim mekanizması öngörerek izin çitasını yükselten bu yaklaşım değişikliği henüz hukukumuzda adapte edilmiş değildir.

Yeni Tasarı'da 7. madde yeniden düzenlenerek *"tek başında ya da birlikte hâkim durum yaratılması veya mevcut hâkim durumun güçlendirilmesi başta olmak üzere rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak yoğunlaşma işlemleri yasaktır"* ifadesi getirilmiş ve analiz standardı bakımından uyum sağlanmıştır. Ne var ki, yukarıda sorunlu yapısı açıklanan birlikte hâkim durum yaklaşımı aynen korunmuştur. Maddeden söz konusu ifadelerin çıkarılarak fıkranın aşağıdaki biçimde düzenlenmesi uygun olacaktır:

Ülkenin tamamında ya da bir kısmında bir mal veya hizmet piyasasında, rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak yoğunlaşma işlemleri yasaktır.

2.2. Usul Hukuku Hükümleri

2.2.1. Yoğunlaşma İşlemleri

Yeni Tasarı'da yeniden düzenlenen 7. madde usule ilişkin şu hüküm getirilmiştir:

Kurul, bildirim tarihinden itibaren otuz işgünü içinde incelemeyi tamamlamak zorundadır. Ancak incelemenin derinleştirilmesi ihtiyacının ortaya çıkması

¹⁴ Örn. bkz: "Virgin Atlantic Airways LTD v. British Airways PLC", 257 F.3d 256 (2d Cir. 2001) ve Case COMP/D- 2/34.780, Virgin/British Airways, *Official Journal*, L 30/1, 04.02.2000.

¹⁵ US Horizontal Merger Guidelines, August 19, 2010. İlk kez 1992'de yayımlanan rehber 2010'da revize edilmiştir. <http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/hmg-2010.pdf>

¹⁶ "Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the Control of Concentrations Between Undertakings", *Official Journal*, L-24/1, 29.01.2004. (Merger Regulation)

durumunda inceleme süresi, özelleştirme yoluyla gerçekleştirilen yoğunlaşma işlemleri hariç, Kurul kararı ile dört ay kadar uzatılabilir.

Öncelikle vurgulamak gerekir ki, mehz AB hukukunda yoğunlaşma işlemleri iki aşamalı bir inceleme sürecine tabi olup ikinci aşama, rekabetçi sorunlar yaratan işlemlerin daha ayrıntılı biçimde incelendiği bir süreçtir. Yoğunlaşma işlemleri, bir tür soruşturma aşaması olarak kabul edilebilecek sürece yalnızca etkin rekabetin önemli ölçüde engellenmesi nedeniyle “ortak pazarla bağdaşmama olasılığının ciddi biçimde ortaya çıkması” gerekçesiyle götürülebilir.¹⁷

Rekabet Kanunu’nun yürürlükte bulunan 10. maddesinde yoğunlaşma işlemlerine on beş gün içinde ya izin verileceği veyahut nihai inceleme olarak adlandırılan sürecin başlatılacağı ve bu süreçte soruşturma usullerini belirleyen 40 ila 59. madde hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. 15 günlük sürenin kısıtlılığı ve işlemin nihai incelemeye hangi durumlarda alınacağı belirsiz olmakla birlikte mehz mevzuata uyumlu bulunan düzenleme Yeni Tasarı ile yukarıdaki gibi değiştirilerek ön inceleme süresi uzatılmakta ancak ikinci aşama olarak adlandırılan süreç adeta ortadan kaldırılarak keyfi olarak uzatılabilen tek aşamalı bir inceleme süreci oluşturulmuştur. Mehz AB mevzuatından ciddi biçimde ayrılan ve keyfiyete açık kapı bırakan bu düzenleme mutlaka gözden geçirilmelidir.

Diğer taraftan, Yeni Tasarı’da Rekabet Kuruluna şirketlerin bölünmesine ya da belirli varlıklarının zorla elden çıkartılmasına ilişkin yetkiler verilmektedir. Bunun Anayasa ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkını ihlal eder nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca, 7. maddenin son fıkrasında yoğunlaşma niteliğinde olmayan ve eşikleri aşmayan işlemlerin Başkanlıkça sonuçlandırılacağı belirtildiğinden karar organı olan Kurulun by-pass edilme riski ortaya çıkmaktadır. Düzenleme bu haliyle yasalastığı takdirde Kurulun önüne karar için gelecek işlemler uzmanlar ve yönetim kademeleri süzgecinden geçmek durumunda kalacaktır. Zira yoğunlaşma işlemlerine ilişkin dosyalarda ilgili işlemin devralma niteliğinde olup olmadığı kritik önem arz edebilmektedir. Örneğin grup içi işlemler devralma niteliğinde olmadığından bir işlemin grup içi ya da dışı olup olmadığı hususu kontrol unsurunun ayrıntılı biçimde değerlendirilmesini ve dolayısıyla Kurulda tartışılmasını gerektirebilmektedir. Benzer biçimde ciro eşiklerinin aşıp aşılmadığı hususu da ciro hesabına dâhil edilmesi gereken ilgili şirketi kontrol eden ve bu şirketçe kontrol edilen şirketlerin tespitini gerektiren çoğu kez tartışmalı bir husustur. Tüm bu hususların Rekabet Kurulunca değerlendirilerek karara bağlanması gerekmektedir.

¹⁷ Merger Regulation, madde 6/1(c): *...where the Commission finds that the concentration notified... raises serious doubts as to its compatibility with the common market, it shall decide to initiate proceedings.*

2.2.2. Uzlaşma

Yeni Tasarı ile yürürlükteki Kanun'un 10. maddedeki hükümler 7. madde içine alındığından 10. madde yeniden düzenlenerek "uzlaşma" usulü getirilmektedir. Ne var ki, getirilen uzlaşma usulü, mehz mevzuatla uyumlu değildir. Konunun muğlak ve genel geçer ifadelerle kaleme alındığı Yeni Tasarıda, Rekabet Kurulunun soruşturma raporunun tebliği tarihine kadar uzlaşabileceği, üzerinde uzlaşılan para cezasının ve diğer hususların dava konusu yapılmayacağı ifade edilmektedir. Yeni Tasarı'daki düzenlemeden Kurulun başlattığı tüm soruşturmalarda ilgili şirketlerin Kurul ile ceza pazarlığı yapabilecekleri ve ceza miktarını birlikte belirleyecekleri izlenimi uyanmaktadır. Ancak, mehz mevzuatta konuyu düzenleyen Tüzük¹⁸ ve Duyuru¹⁹ incelendiğinde:

- Uzlaşma yönteminin yalnızca kartel soruşturmaları için söz konusu olacağı,
- Uzlaşma yönteminde ihlalin varlığının ya da cezanın miktarının tartışma konusu olmayacağı, ihlalin ve sorumluluğun taraflarca kabul edilmesi gerektiği,
- Uzlaşma sonucunda yalnızca Komisyonca belirlenecek cezadan %10 indirim yapılacağı,
- Uzlaşma kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olmadığı,
- Komisyonun uygun gördüğü anda uzlaşma sürecini bitirip normal soruşturma prosedürünü uygulayabileceği

anlaşılmaktadır. Yeni Tasarı'daki düzenlemenin keyfilik ve muğlaklıktan kurtarılarak mehz mevzuattaki temel prensiplere uygun olması sağlanmalıdır.

2.2.3. Yerinde İnceleme Yetkisi

Yürürlükteki Kanun'un 15. Maddesinde değişiklik öngören Yeni Tasarı'da, bu maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde geçen "teşebbüslerin ve teşebbüs birliklerinin" ifadesinden sonra gelmek üzere "ve bunların yönetici ve çalışanlarının" ifadesi eklenmiştir. Anayasa ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmış olan konut dokunulmazlığı ilkesinin sınırlarını zorlayan bu düzenlemede mahkeme kararından hiç söz edilmemektedir.

Oysa mehz AB Tüzüğü'nün 21. maddesinin üçüncü fıkrasında açıkça Komisyon'un ilgili yerel mahkemelerden karar almasıyla mümkün olacağı belirtilmektedir. Aynı

¹⁸ "Commission Regulation (EC) No 773/2004 of 7 April 2004 Relating to the Conduct of Proceedings by the Commission Pursuant to Articles 81 and 82 of the EC Treaty", *Official Journal*, L 123, 27.4.2004.

¹⁹ "Commission Notice on the Conduct of Settlement Procedures in View of the Adoption of Decisions Pursuant to Article 7 and Article 23 of Council Regulation (EC) No 1/2003 in Cartel Cases", *Official Journal*, C 167, 02.07.2008.

şekilde, kanunlarında özel mülkiyette inceleme yetkisi bulunan AB üyesi ülkelerin tamamında mahkeme kararı ya da hâkim/savcının nezareti zorunludur.²⁰

Bu çerçevede, “teşebbüslerin yönetici ve çalışanlarının her türlü mal varlığına ilişkin yerinde inceleme” yapılabilmesinin mahkeme kararıyla mümkün olacağı hususu madde metninde yer almalıdır.

Diğer yandan, 15. maddede yapılan değişiklikle her türlü ortamda tutulan veri ve belgelerin incelenebileceği ve her türlü kopya ve çıktılarının alınabileceği yolundaki ifadeyle “Forensic IT” olarak bilinen adli bilişim uygulamalarına yasal dayanak sağlanmaktadır. Ne var ki, son derece hassas özellikleri bulunan bu incelemelerin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun 134. maddesindeki düzenlemeler dikkate alınarak usule ilişkin ana esaslar net bir biçimde ortaya konmalıdır. Ayrıca, RK bünyesinde inceleme görevini yerine getirecek uzman kadrosunun Adli Bilişim alanında ciddi bir eğitim almış olması gereklidir. Hâlihazırda bu husus bilgisayar mühendisliği alanından uzman istihdamıyla aşılmaya çalışılmakta ise de Adli Bilişim alanı ne yalnızca bilgisayar eğitimi ne de yalnızca hukuk eğitimi ile hâkim olunabilecek bir alan olmadığı göz önüne alınarak özel Adli Bilişim özel eğitim ve sertifikasyonları elde etmiş bulunan, güncel gelişmeleri takip eden ve yalnızca bu konuya özgülenmiş bir insan gücüne sahip olunması gereklidir. Nitekim Kartel Çalışma Grubu (*International Competition Network-ICN*) raporunda, dijital kanıt toplamak için bu alana özgülenmiş dâhili bir organizasyon ya da insan gücüne sahip olmanın en iyi uygulama olacağı belirtilmektedir.²¹

2.3. Kurumsal Yapıya İlişkin Hükümler

2.3.1. Rekabet Kurulu Üyelerinin Bağımsızlığı

Taslağın 11. maddesinde Kanun’un 24. maddesine getirilen ek fıkra ile Rekabet Kurulu üyelerinin taksirli suçlar hariç 1 yılı aşan herhangi bir suçtan haklarında dava açılması görevden uzaklaştırılmalarına yeterli olacaktır. Bağımsız idari otorite anlayışına uymayan bu düzenleme Rekabet Kurulu üyelerinin bağımsızlığına gölge düşürebilecektir.

Öte yandan, Rekabet Kuruluna üye veren Yargıtay ve Danıştay kontenjanlarının Adalet Bakanlığına devredilmesi bağımsızlık ve tarafsızlık niteliğini gölgeleyeceği gibi Kurulda yüksek yargının bakış açısına sahip üye bulunmasını da engelleyecektir.

²⁰ Bkz.: ECN Working Group, “Cooperation Issues and Due Process, Investigative Powers Report”, 31 October 2012, http://ec.europa.eu/competition/ecn/investigative_powers_report_en.pdf

²¹ ICN Cartel Working Group, Subgroup 2: Enforcement Techniques, Chapter 3: Digital Evidence Gathering, March 2010, s.8: “It is good practice to have a dedicated internal organisation or staff capacity to undertake digital evidence gathering”

2.3.2. Rekabet Kurumu Hizmet Birimleri

Taslağın 17. maddesiyle yürürlükteki Kanun'un 32. maddesi değiştirilerek RK hizmet birimleri ve bunların görevleri ayrıntılı biçimde sayılmıştır. Oysa Kurum, hizmet gerekleri ve güncel gelişmeler doğrultusunda herhangi bir hizmet biriminin açılması, kapatılması ya da değiştirilmesi olanağı veren yapısal bir esnekliğe sahip olmalıdır. Bu çerçevede, 2012 yılında çıkarılan Sermaye Piyasası Kanunu'nda yer alan düzenlemelere paralel olarak anılan maddenin birinci fıkrasının aşağıdaki gibi değiştirilmesi uygun olacaktır:

Kurumun hizmet birimleri, daire başkanlıkları şeklinde teşkilatlanmış on iki hizmet biriminden oluşur. Hizmet birimleri ve bunların faaliyet alanları Kurulun teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir.

3. REKABET POLİTİKASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Rekabet politikasının sosyal etkileşim arayüzünü oluşturan rekabet hukuku, rekabet politikasının oluşumu ve gelişimine sıkı sıkıya bağlıdır. Ülkemizde rekabet politikasının gelişmesinden önce Rekabet Kanunu'nun yürürlüğe girmesi nedeniyle rekabet hukukuna ilgili toplumsal kurum ve katmanlarca oluşturulan rekabet politikası değil AB tam üyelik hedefi doğrultusunda “*acquis communautaire*” yön vermiştir. Hatta özel hukuk sistemimizle uyumsuz olmasına rağmen “üç kat tazminat” kavramı ABD hukukundan etkilenilerek Rekabet Kanunu'na alınmıştır.

Diğer hukuk alanlarında olduğu gibi rekabet hukuku alanında da belirli ülkelerin birikimlerinde yararlanılması elbet son derece yararlıdır. Ne var ki, bu yararlanış zaman içerisinde basit bir kopyalamaya dönüştüğü takdirde toplumsal özümsemesi oldukça zayıf ve bu nedenle politik boyutu tartışılıp geliştirilmemiş, hiç ya da gereği gibi uygulanamayan bir kurallar yığını oluşması kaçınılmazdır. Sonraki aşamada ise bir tür ezber aristokrasisinin oluşması ve sırf var olmuş olmaktan kaynaklanan bir meşruiyete dayalı olarak sırf öğrenilmiş kuralların uygulanması söz konusu olmaktadır. Buna ilişkin en çarpıcı örnek Rekabet Kanunu'nun 07.12.1994 tarihinde TBMM tarafından kabul edilip 13.12.1994 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesine rağmen Rekabet Kurulunun 05.11.1997 tarihinde teşkilatını oluşturmaya kadar fiilen uygulanamamıştır.

Bu çerçevede, rekabet hukukunun ülkemizin özelliklerine ve dinamiklerine uygun bir gelişim gösterebilmesini sağlayacak bir rekabet politikası başlığının, tıpkı vergi, sermaye, sosyal güvenlik veyahut Ar-Ge politikaları gibi ülkemizin siyaset ajandasındaki ana başlıklardan birisi haline gelmesi son derece önemlidir.

Rekabet hukukunun önemli özelliklerinden birisi de alınan kararlar ve yapılan düzenlemeler sonucunda toplumsal katmanlar arasında bir refah transferi etkisi

yaratabilmesidir.²² Örneğin, Rekabet Kurulunun akaryakıt istasyonlarında münhasırlık sağlayan intifa sözleşmelerine ilişkin olarak başlattığı müdahale dağıtıcı firmalar ile bayilerin ticari ilişkilerinde ciddi bir dalgalanmaya ve dolayısıyla gönüllü ya da zorunlu biçimde önemli kaynak transferlerine yol açmıştır. Unutmamak gerekir ki, rekabet hukuku kuralları birer araçtır. Amaç, toplumsal refahın maksimizasyonudur. Rekabet politikası alanında toplumu kapsayan tartışma ve siyasi karar süreçleri ne kadar sağlıklı işler, sorunlu alanlarda etkin politikalar geliştirilebilirse rekabetçi ekonomiye ve tüketici refahına ulaşmada hangi rekabet hukuku araçlarının nasıl kullanılması gerektiğine dair tartışmalar o derece sağlıklı bir temele oturabilir.

Rekabet hukuku bakımından politika geliştirilebilecek alanlara basit bir örnek vermek gerekirse; Türkiye çapındaki ekmek fırınları hakkında Rekabet Kurulu tarafından kimi ön-araştırma aşamasında kapatılan, kimi soruşturma yürütülüp çeşitli cezalar verilerek sonlandırılan onlarca fiyat anlaşması, üretim ya da bölge paylaşımı vakası bulunmaktadır. Türk toplumu bakımında temel bir ihtiyaç maddesi özelliği taşıyan ekmek ile ilgili olarak sırf AB anlayışına dayalı bir cezalandırma modeli sorunu çözmediği gibi ne rekabetçi bir piyasaya ne de tüketici refahına katkı sağlamaktadır. Bunun yerine, konuyla ilgili Bakanlık ve kamu otoritelerinin belirleyeceği bir sistematik içerisinde haksız rekabete yol açan unsurların ortadan kaldırılmasını, özellikle aşırı kapasite bulunan bölgelerde fırınların birleşme ve/veya yatay işbirliği yoluyla ölçek ekonomilerinden faydalanmasının teşvik edilmesini öngören bir rekabet politikası hem gereksiz soruşturma ve cezalandırmayı önleyecek hem de toplumsal refaha daha fazla katkı sağlayabilir.²³

Bir başka örnek, rekabet hukukunu uygulanma yoluna ilişkin olarak verilebilir. ABD’de 1975-2004 arasında açılan antitröst davaları içinde resmi kurumlarca (USDOJ ve FTC) açılan davaların ortalama oranı %10, özel davaların oranı %90’dır.²⁴ AB ise özel davaların yaygınlaştırılması için büyük çaba sarf etmektedir.²⁵ Rekabet Kurumu tarafından gerçekleştirilen uygulama kamusal uygulama olup kamu kaynaklarının kullanılmasını gerektirmektedir. Rekabet Kanunu’nun 56 ila 59. maddelerinde düzenlenen özel hukuk uygulamasına ilişkin hükümlerin etkin biçimde uygulanması teşvik edildiği takdirde rekabet kültürünün benimsenmesi ve rekabet kurallarının yaygın biçimde uygulanması mümkün olacak, ayrıca mağdurların zararlarının doğrudan tazmini söz konusu olacaktır.

²² Bkz.: William F. Shughart II, “Private Antitrust Enforcement Compensation, Deterrence, or Extortion?”, *Regulation: The Cato Review Of Business & Government*, Fall 1990, s.57.

²³ Bu konuda örnek bir karar için bkz.: Rekabet Kurulunun 10.11.2010 tarih, 10-71/1488-571 sayılı kararı.

²⁴ Bkz.: <http://www.albany.edu/sourcebook/pdf/t5412004.pdf>

²⁵ “Directive of the European Parliament and of the Council on Certain Rules Governing Actions for Damages Under National Law For Infringements of the Competition Law Provisions of the Member States and of the European Union”, 09.04.2014. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+AMD+A7-2014-0089+002-002+DOC+PDF+V0//EN>

KAYNAKÇA

- "Commission Notice on the Conduct of Settlement Procedures in View of the Adoption of Decisions Pursuant to Article 7 and Article 23 of Council Regulation (EC) No 1/2003 in Cartel Cases", *Official Journal*, C 167, 02.07.2008.
- "Commission Regulation (EC) No 773/2004 of 7 April 2004 Relating to the Conduct of Proceedings by the Commission Pursuant to Articles 81 and 82 of the EC Treaty", *Official Journal*, L 123, 27.04.2004.
- "Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty", *Official Journal*, L 1, 04.01.2003.
- "Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the Control of Concentrations between Undertakings", *Official Journal*, L-24/1, 29.01.2004.
- "Directive of the European Parliament and of the Council on Certain Rules Governing Actions for Damages Under National Law For Infringements of the Competition Law Provisions of the Member States and of the European Union", 09.04.2014.
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONGSML+AMD+A7-2014-0089+002-002+DOC+PDF+V0//EN>
- "Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 101(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union (De Minimis Notice)", http://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/de_minimis_notice.pdf
- ECN Working Group, "Cooperation Issues and Due Process, Investigative Powers Report", 31 October 2012, http://ec.europa.eu/competition/ecn/investigative_powers_report_en.pdf
- Eleanor M. Fox, "Monopolization, Abuse of Dominance, and the Indeterminacy of Economics: The U.S./E.U. Divide", *Utah Law Rev.* 725, 2006.
- Gunnar Niels ve Adriaan Ten Kate, "Introduction: Antitrust in the U.S. and the EU-Converging or Diverging Paths?", 49 *Antitrust Bull.* 2004.
- ICN Cartel Working Group, Subgroup 2: Enforcement Techniques, Chapter 3: Digital Evidence Gathering, March 2010.
- İzak Atıyas ve Gönenç Gürkaynak, "Uyumlu Eylem Karinesi Üzerine Hukuki ve Ekonomik Çözümlemeler", *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu-IV*, 2006, içinde s.80 vd.; Yasemin Şaylı, Avrupa Topluluğu ve Türk Rekabet Hukukunda Uyumlu Eylem, A.Ü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.
- Michal S. Gal, "Monopoly Pricing as an Antitrust Offense in the U.S. and the EC: Two Systems of Belief About Monopoly?" 49 *Antitrust Bull.* 2004.
- Nur Seda Köktürk, "De Minimis Doktrini: AB'de Neler Oluyor?", *Rekabet Kurumu*, <http://www.rekabet.gov.tr/default.aspx?nsw=ogWoObfqU8Y9RRG7ug3h7Q==H7deC+LxBI8=>
- OECD Roundtable, Abuse Of Dominance and Monopolisation, OCDE/GD(96)131, 1996
- OECD Roundtable, Remedies and Sanctions in Abuse of Dominance Cases, DAF/COMP(2006)19
- US Horizontal Merger Guidelines, 19.08.2010. <http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/hmg-2010.pdf>
- Virgin Atlantic Airways LTD v. British Airways PLC", 257 F.3d 256 (2d Cir. 2001) ve Case COMP/D-2/34.780, Virgin/British Airways, *Official Journal*, L 30/1, 04.02.2000.
- William F. Shughart, "Private Antitrust Enforcement Compensation, Deterrence, or Extortion?", *Regulation: The Cato Review Of Business & Government*, Fall 1990.